

ἵτις είνε πολὺ υπερτέρα δύλων τῶν καθαρῶς ίδιοτελῶν δοκῶν. Τοῦτο δημιώς δὲν θὰ ἡτο δυνατὸν νὰ συμβῇ, ἐὰν κατίσχουεν ἡ σκέψις, διτὶ οἱ τελικοὶ ηθικοὶ σκοποὶ τῆς ἀνθρωπότητος δὲν εἶνε διλιγότερον ἔφεροι τῶν σκοπῶν τῆς ζωῆς τῶν ἀτόμων, οἵτινες ἔχουσιν μέσαν σταθεράν, μόνον ἐφ' ὅσον χρησιμεύουσιν ὡς μέσα πρὸς ἐπίτευξιν μονιμωτέρων σκοπῶν.

4. Σχέσεις τοῦ διντολογικοῦ προβλήματος πρὸς τὰς ηθικὰς καὶ φρονευτικὰς ίδεας.

Οἱ τιλλογιστιοὶ οὗτοι δεικνύουσι τὴν ὑπαρξίαν κενοῦ τινος, ὥστε δὲν ἐπρεπε νὰ συμπληρωθῇ εἰς τὴν ἀνιστέρω γενομένην τῶν διντολογικῶν ίδεων μελέτην, διότι ὑφίσταται ἡδη ἐν τῇ προόδῳ τῶν Ἐνταῦθαι αὐθικῶν ψυχολογικῶν ίδεων. Η ἐνότης δηλαδὴ, εἰς ἣν τερματίζονται αἱ ίδεαι αὕται, δὲν εἶνε ἐκ τῶν προτέρων δεδομένη, οὐδὲ καθ' ὑπόθεσιν ἀποδεκτή, ἀλλὰ μορφοῦται **μικρὸν καὶ κατ'** **δλιγον** εἶνε συνέπεια, προκύπτουσα ἀναγκαῖως ἐκ τῆς πρός τινα. Ισοπέδωσιν τεινούσης πολλαπλότητος. Εἰς τὴν ὁμοειδῆ φύσιν τῶν βουλητικῶν μονάδων, αἵτινες συμμετέχουσι τῆς ἔξελλεως ταύτης, εἶνε μὲν δεδομένος γενικῶς τις ὅρος, διὸ ἀναγκαῖως ὀφεῖται τις νὰ παραδεχθῇ ὡς ὑπάρχοντα, τεθέντος διτὶ ἐκ πλήρως ἀνομοίων στοιχείων οὐδεμίᾳ ἐνότης δύναται επειδὲ νὰ συγκροτηθῇ· τὸ διοειδὲς δημιούργος τῶν στοιχείων δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποχρῶν λόγος τοῦ εἰρημένου ἀποτελέσματος καὶ πάντης τῆς εἰς τοῦτο ἀγούσης ἔξελλεως. Διότι τὸ διοειδὲς τοῦτο τῶν στοιχείων θὰ εἴνε δυνατὸν νὰ ἐκτείνεται ἐπ' ἄπειρον χωρὶς νὰ προκύπτῃ ἐξ αὐτοῦ μεταβολή τις ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλας σχέσει τῶν βουλητικῶν μονάδων. "Οτι δύντως οὐδεμία σταθερότητος ὑπάρχει ἐν τῇ σχέσει ταύτης δυνάμεως τότε μόνον νὰ νοήσωμεν, διτὸς τοῦ ὁμοειδοῦς τῶν στοιχείων ὅρου, προϋποθέσωμεν τὴν ὑπαρξίαν ἄλλης τινὸς αἵτινος, συναδούσης πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα, διότι μέλλει νὰ ἐπιτευχθῇ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα, διότι μέντοι εἴνε τῇ στολυοχιδεῖ πάντης στενευματικῆς ἔξελλεως ὑποστάσει, εἶνε ἡ πλιήρης ηθικὴ ἐνότης τῆς ἀνθρωπότητος, ἢ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐπιφέρουσα αἵτινα δύναται επάλιν νὰ νοηθῇ ὡς ἔγιαία. Σύναμα δὲ διευρύνεται ἐπ' ἄπειρον τῇ περιοχῇ τῆς τοιούτῳ τρόπῳ πτηθείσης διντολογικῆς ίδεας ἔναντι τῆς ψυχολογικῆς, ἵτις δέον ν' ἀνταποκρίνεται πρὸς ταύτην ὡς ἀποτέλεσμα, διότι πρὸς τὴν γεωγενερωτήν ἀποφίνεται, ἐν ᾧ περιορίζεται τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ίδεως, ὀντιτίθεται ἡ **κοσμοκεντρική**. Ἀπὸ τῆς τελευταίας

·δρις ταύτης απόνησεως ἐμφανίζεται ως ἀλάχιστος ὁ ἀνθρώπινος κόσμος, καὶ δν ἀκόμη οὗτος ποιοτικῶς ἀπομένῃ ως μέτρον τῶν ἡμετέρων ἥθυκῶν ἐννοιῶν, καὶ τῆς τελευταῖς ἐκείνης ἥθυκῆς ἐννοίας, εἰς ᾧ οὐκούνης ἔτειρον ἀποτελέσματος δὲν δύναται ν' ἀνιστραφῇ κατὰ τρόπον, ὅστε η ὡς πρὸς ἀποτέλεσμα τι προϋποτιθεμένη αἵτια ν' ἀνταποκρίνεται ἀποκλειστικῶς πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο καὶ πρὸς οὐδὲν ἄλλο ἐκτὸς αὐτοῦ, οὐδὲν πιλάντει ἡμᾶς νὰ νοῦμεν τουαῦτην τινὰ αἵτιαν τοῦ κόσμου κατὰ τρόπον, ὅστε τὸ ἥθυκὸν ἰδεῶδες τῆς ἀνθρωπότητος νὰ εἴνε μὲν οὐκ τελικὴ ἴδεια τῶν εἰς τὴν πρόσθιαν ἀπειρῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν, ἀλλ' οὐδαμῶς ἐνεκεν τοῦ λόγου τούτου καὶ τὸ τελικὸν τῆς προόδου ταύτης ἀποτέλεσμα. Οὕτως η ἴδεια τοῦ ἥθυκοῦ τῆς ἀνθρωπότητος ἰδεῶδους εἰσέρχεται, ὡς σχετικὸς ἀπειρον, διὰ τῆς ταλινδρομητῆς πρὸς τινὰ ἀπειρον αἵτιαν συνιστεῖας, εἰς σχέσην τινὰ μετά τινος τερψιβαλλούσης αὐτὴν ἀπολύτου ἴδειας, ήτις (σχέσης) ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν γενικὴν τῆς φιλοσοφικῆς ὑπερβασίας ὑπόστασιν. Πλὴν, συμφώνως πρὸς τὰ λεχθέντα, τὸ τερψιχόριον τῆς διντολογικῆς ταύτης ἴδειας, καθὼς καὶ τὸ τερψιχόριον καὶ μετασῦν τῶν πρὸς ταύτην συνιστῶν ἰδεῶν, οὐδαμῶς δύναται νὰ καθορισθῇ.

·Π οφιστεῖα τῆς εἰς τὴν πρώτην αἵτιαν τοῦ κόσμου ἀφορούσης ἴδειας προέρχεται, — μὴ λαμβανομένου μα' ὅφεν τοῦ γενικοῦ δροῦ δια τοῦ πρὸς ταύτην συνιγνωματικοῦ συμπλέγματος ἀπολύτου τινὸς ἀπειρον, ένατε ἔνθα μόνον σχετικόν τι ἀπειρον εἶνε προσιτὸν τῇ ἡμετέρᾳ διανοήσει, — μὲν ἄλλης τινὸς προροτέρῳ πεμνῆς αἵτιας. ·Π ἐν λόγῳ ἴδεια οὖσα διάφορος δὲν τῶν λοιπῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν δὲν παρελήφθη δι' ἀμέσου ταλινδρομήσεως ἐκ τῆς ἐμπειρίας, ἀλλ' ἐμπορικῶη συνικείᾳ τῆς γενικῆς διξιστεως, διτι, ὡς πρὸς τὸ ἐν τῇ προόδῳ τῆς πνευματικῆς ἐξελέξεως παρασκευαζόμενον ἰδεῶδες, δέκιν νὰ προσεκτικοῦ ὡς τελικὸν ἀποτέλεσμα μέν πρὸς αὐτὸν πλήρως ἀνταποκρινομένη αἵτια ἐντὸς τῆς κοσμολογικῆς ταλινδρομήσεως. Λιὸν τὸ τερψιχόριον τῆς ἴδειας ταύτης δὲν δύναται νὰ νοηθῇ οὐδὲ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ γεγονότα τῆς ἐμπειρίας. ·Π τελικὴ αἵτια τοῦ κόσμου παραμένει ἀγνωστος καθ' ἀπασιν τὴν γραμμήν. Περὸν ιδεῖς οὐδὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν εἰτεī μόνον, διτι εἶνε η αἵτια τοῦ κόσμου καὶ διτι αὕτη δέκιν ἴδειας νὰ νοῆται ὡς ἡ ἀποχρῶν λόγος τοῦ ὡς ἀποτελέσματος θεωρουμένου ἥθυκοῦ ἰδεῶδους τῆς ἀνθρω-

πότητος. Κατά ταῦτα ἡ **Ιδέα τῆς Θεότητος** ἔγκειται εἰς τὴν προ-
υπόθεσιν αλτίας τινὸς τοῦ ὡς τελικοῦ ἀποτελέσματος πάσης ἀνθρω-
πίνης ἐξελέξεως προϋποτιθεμένου ἀνθρωπίνου ιδεώδους καὶ ἐν
τῇ ἐπεκτάσει τῆς μόνον σχετικῶς ἀπείρου τοῦ ἀποτελέσματος
τούτου εἰς ἀπολύτως ἀπειρονύποστασιν. Συνφδὰ τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ
διατηρεῖ τὸ αὐτὸς αὐτῆς ἡ γνῶμη τοῦ Καντίου, ἀποφανθέντος
ὅτι ἡ μόνη ἀπόδειξις τῆς ὑπάρχεως τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ **ἡθικὴ ἀπό-
δειξις**. **“Η λέξις δύμως «ἀπόδειξις» δὲν εἶναι δρθή εἰς τὴν περί-
πτωσιν ταύτην.** Λί μεταφυσικαὶ οὐδέποτε δὲν δύνανται ν' ἀποδειχθῶ-
σιν ἐν γένει. Καὶ εἰνεὶ μὲν δυνατὸν νὰ θεωρηθῶσιν αὗται ὡς
τελευταῖαι ἀριθμούσεις, ὃς διαμορφοῦ ἡ ἡμετέρα νόησις, ἐπεκ-
τείνονται πέριν εἰαντὸς δεδομένου δρίου τὴν ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ
ἀρχομένην πρόσδουν αἴτιον καὶ ἀποτελεσμάτων, δὲν δύναται
οἵτις γ' ἀποδειχθῆῃ, ὅτι αὖται τυγχάνουσιν ἀναγκαῖαι ἀκολουθίαι
διδομένων προϋποθέσεων. Τοῦτο ήκιστα δύναται νὰ συμβῇ ὡς
πρὸς τὴν ιδέαν τῆς Θεότητος, ήτις, ἀντιθέτως πρὸς τὰς λοιπὰς
μεταφυσικὰς ιδέας, δὲν ἐμορφώθη ἐκ μιᾶς ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ ἀρχο-
μένης προσδουν, ἀλλὰ δι' ἀμέσου παλινδρομίσεως ἐκ τινος ἥδη
μικρὸν τῶν δρίων εἰαστῆς ἐμπειρίας καιμένης λογικῆς ἀκολου-
θίας, μηροράτης εἰς τὴν τελικήν αἴτιαν τῆς τοῦ αόσμου ἐνότητος.
“Πάνται τοῦ λόγου τοῦτον ὁ χαριστήρας τῆς τελικῆς ταύτης ιδέας
τῆς ἐνότητος καθίσταται πλημμελῆς, ἐὰν μετὰ τοῦ Καντίου, συμ-
φώνως πρὸς τὴν ἀνθρωπιτοκεντρικὴν τελεολογίαν τῆς ἐποχῆς
αὐτοῦ, περιορίστωμεν τὴν ιδέαν ταύτην εἰς τὴν ἐννοίαν τοῦ ἥθι-
κοῦ ιδεώδους τῆς ἀνθρωπότητος.

“Ἐὰν ἡ ψυχολογικὴ ιδέα,—
καθὼς τοῦτο συμβαίνει παρὰ τῷ εἰθημένῳ φιλοσόφῳ,—συνδέε-
ται πρὸς τὸ ιδεῖδες ἐνὸς καὶ μόνου προσώπου, ἡ ιδέα τοῦ Θεοῦ
θὰ νοηθῇ ἀναγκαῖως ὑπὸ τὴν μορφὴν ταύτην, ήτις εἶναι ἀνάλο-
γος πρὸς τὴν μυθολογικὴν παράδοσιν τῆς δημιουργίας, καθ' ἣν
ὁ ἀνθρωπὸς ἐκλέασθη κατ' εἰκόνα Θεοῦ. Οὕτως δὲ Θεὸς παρὰ τῷ
Καντίῳ ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρῆται, μολονότι ἥρθησαν παρ' αὐτῷ
αἱ τοιοῦται παιδικαὶ παραστάσις, ὡς δὲ ἥθικὸς τῶν νόμων
αὐτουργός, ὃστις κέκτηται ὑψίστας ἥθικάς, ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τοῦτο
ἀνθρωπίνας ιδιότητας. **“Ἐν τῇ ἥθικῇ ἐξυψώσει ταύτῃ λαμβάνει**
δὲ Θεὸς ἀνθρωπίνην δύριν, πρέπει δὲ κατ' ἀναγκαῖαν συνάρτησιν
ν' ἀποδοθῇ εἰς αὐτὸν καὶ σῶμά τι, ὡς φορεὺς τῶν πνευματικῶν
αὐτοῦ ιδιοτήτων.

“Ἔτοι φιλοσοφικὴ τοῦ 19ου αισθηθεωρία,
ἐξαρτηθεῖσα εἰς καθολικὴν ψυχολογικὴν ιδέαν τῆς ἐνότητος, ἐπεξέ-
τεινε τὴν ἐννοιαν ἐνὸς ὑψίστου ἀνθρωπίνου προσώπου εἰς τὸ
πνεύμα τῆς ἀνθρωπότητος.

Οὕτως δὲν τῇ ἀρχῇ τοῦ χρόνου

υφιστάμενος ἡθικὸς τῶν νόμων αὐτουργὸς δὲν νοεῖται πιλέον ὡς **ἔξελισσομένη** Θεότης, ἐν ᾧ ἔδει νὰ ἐπιτευχθῇ ποτε τὸ ἀναμενόμενον ἴδεωδες. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀποψίς αὕτη εἶναι ἀνθρωποκεντρική. "Οσον ύψηλὴ καὶ ἀν εἶναι ἡ ἴδεα Θεοῦ τινος, ζῶντος ἐν τῇ Ἰστορίᾳ, ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς περὶ Θεοῦ ἴδεας, εἰς ἣν ἄγει ἡμᾶς ἡ τοῦ Κοπερνίκου εἰκὼν τοῦ σύμπαντος, ἔδει νὰ ἔξαφανισθῇ εἰς μίαν ἐποχήν, καθ' ᾧ μετὰ τοῦ 'Ἐγέλου ἀπέδιδον εἰς τὸ κάλλος ἐνὸς πεποικιλμένου πεδέρματος τίγριδος τὴν αὐτὴν ἀξίαν, οἵαν ἀπένεμον εἰς τὴν ἴδεατὴν σημασίαν τοῦ εὐάστρου στερεώματος.

Εἰς τὴν πάλιν ταύτην τῶν φιλοσοφιῶν ἐλατηρίων διετήρησε πάλιν **ἡ κοσμοθεωρία** τοῦ Λεῖβνιτσου, καίτοι ὑπὸ μορφῆν τινα, προσαρμοσθεῖσαν εἰς τὴν νέαν, διὰ τῆς κριτικῆς τῆς γνώσεως τοῦ Καντίου ὑπεράγαν θεραπευθεῖσαν ἀνάγκην, — ὡς τοῦτο συνέβη παρὰ τῷ Lotze,— τὴν παλαιάν της ισχύν.

Διὰ τῆς ἴδεας αὐτοῦ, τῆς ἀφορῶσης εἰς τὴν ἀρμονίαν τοῦ κόσμου, καὶ διὰ τῆς ύψιστης Μονάδος, ἥτις θεωρεῖται ἐν ταῦτῳ ὡς ὑπερκόσμιος Θεότης καὶ ὡς ψυχὴ τοῦ σύμπαντος, παρέχει τὸ σύστημα τοῦ εἰρημένου φιλοσόφου μᾶλλον στοιχικήν τινα ἢ λογικῶς βάσιμον εἰνόνα. Ἀλλ' ἀκριβῶς ἔνεκεν τούτου ἀπεδείχθη ὡς μέσον, δυνάμενον καταλήλως νὰ χρησιμοποιηθῇ παρά τε τῶν Θεολόγων καὶ τῶν ἐκλεκτικῶν φιλοσόφων πρὸς ἀρμονικὴν σύνδεσιν τῆς θρησκευτικῆς μετά τινος ἐπιστημονικῆς ἀναγκαιότητος. Καθ' ὃν χρόνον ἔθεωρουν μετά τινων τῶν νεωτέρων διαδῶν τοῦ Καντίου τὴν φιλοσοφίαν ὡς «ποιησιν ἴδεων», ἐν σύστημα, ὅπερ δὲν ἦτο οὔτε θεῖσμος οὔτε πανθεϊσμός, ἀτομικισμὸς ἢ ψυχολογισμός, ἐν σύστημα δηλονότι, ὅπερ συνίστατο ἐκ πάντων τούτων χωρὶς νὰ εἶναι τελείως ἐν ἐξ αὐτῶν, οὐδὲ ἡδύνατο νὰ φανῇ ὡς τὰ μάλιστα συνζήδον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις πάντων. Ιδεῖ τοι δὲ οἱ Θεολόγοι ἡδυνήθισαν νὰ χρησιμοποιήσουσι τὴν στοιχικῶς φιλοσοφικὴν εἰνόνα ταύτην, ἵνα παρεμβάλωσιν εἰς αὐτὴν θρησκευτικὰς παραστάσεις, αἵτινες ἔθεωροιντο ὡς ἀπαραίτητοι.

Ἀκριβῶς ἡ ἀοριστία τῆς μοναδολογικῆς τοῦ Θεοῦ ἴδεας, ἥτις κυριαίνεται μεταξὺ μιᾶς τελείως ὑπερβατικῆς καὶ μιᾶς τῷ κόσμῳ ἐμφύτου ἀρχῆς, παρέσχε στάδιον ἀδιαπτώτων προσπαθειῶν, αἵτινες, ἐφ' ὃσον ἦτο δυνατόν, ἀρεώρων εἰς τὴν κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς παλαιᾶς δογματικῆς θρησκευτικῆς φιλοσοφίας ἔξεύρεσιν ἀμέσου τινὸς παλινδρομήσεως ἀπὸ δεδομένων τῆς ἐμπειρίας γεγονότων εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ἴδεαν τοῦ Θεοῦ.

Ως πρὸς τὴν ἀπλοῦστὴν τῆς πίστεως βαθμίδα, συνετέλεσε τοῦτο ἡ ἴδεα τῆς ἀποκαλύψεως, ὑπὸ τὰς πλέον ἀρχεγόνους μορφὰς αἵτης.

“Ο Θεὸς ἀπειλύφθη δι’ ἀμέσων ἐκδηλώσεων ή δι’ ἀμέσου παρεμβάσεως εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Τὴν παιδαριώδη ταύτην, ἀλλ’ ὅχι ἀκόμη τελείως ἔξαφανισθεῖσαν παράστασιν, δι’ ἣς αἴρεται τὸ ἀπειρον τῆς ὑποστάσεως τῆς Ἰδέας τοῦ Θεοῦ καὶ δι’ ἣς ἡ Θεότης μεταβάλλεται εἰς πεπερασμένον ὅν, συμμετέχον τοῦ ἐμπειρικοῦ συνειδητοῦ τῶν φυσικῶν φαινομένων, ἀντικατέστησεν ἡ ἐπιστημονικὴ θεολογία διά τινος ἀποπείρας ὑπερβατικῆς παλινδρομήσεως, ἵτις ἐνιρύπτετο ὑπὸ τὴν ἀπατηλὴν μορφὴν ἀποδεῖξεως, ἐνῷ πράγματι δὲν ἦτο τοιαύτη. Τοιουτορόπως ἡ **κοσμολογικὴ** ἀπόδειξις τῆς ὑπάρχεως τοῦ Θεοῦ εἶναι παλινδρομῆσις τις, ἀρχομένη ἐντὸς τῶν δρίων τῆς φυσικῆς αἰτιότητος καὶ λίγουσσα εἰς τὸ κείμενον πέραν πάσης ἐμπειρίας ἀρχικῶν αὐτῆς σημείουν. ’Λλλ’ ἐπειδὴ ἡ παλινδρομῆσις αὗτη, ἐὰν δὲν γίνῃ μέγα τι ἄλλα ἐν αὐτῇ, οὐδέποτε δύναται νὰ ἐκταθῇ πέραν τῶν δρίων τῆς φυσικῆς αἰτιότητος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ νοήσωμεν κατὰ τίνι τρόπον θὰ δυνηθῇ νὰ δοηγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰδέαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀν ἔτι Θεὸν λέγοντες νοοῦμεν οἷανδήποτε κατάστασιν αὐτοῦ τούτου τοῦ κόσμου. Οὕτως ἔχει περίπου τὸ πρᾶγμα καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν **τελεολογικὴν** ἀπόδειξιν, μὲ τὴν διαφορὰν μόνον, ὅτι ἡ ἀπόδειξις αὗτη νομίζει, ὅτι δύναται νὰ πάρῃ τὴν ἀλιμακούην ἐκείνην μετάβασιν εἰς ἀσυνάρτητόν τινα αἰτίαν ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἐμπειρίᾳ, προσεπινοοῦσα ὡς ἕπει τὸ πλεῖστον εἰς τὰ σιώπημα ἀποτελέσματα διάνοιαν τίνι σκοπίμως δρῶσαν καὶ συνεπῶς εἰς τὴν ἀρμονικὴν τῆς φύσεως διάταξιν διαικοσμητικόν τίνι νοῦν. Καὶ ἐν τῇ σεριπτώσει ταύτῃ δὲν δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν διὰ τίνι λόγον διαικοσμητικὸς οὗτος νοῦς δέον νὰ συντείξεται τρόπος τὴν Ἰδέαν τῆς Θεότητος, δεδομένου ὅτι οὐδαμῶς ἀναγκαῖόμεθα τὰς ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς πίστεως εἰς τὴν Θεότητα ἀποδιδομένας ἰδιότητας νὰ τὰς ἀποδώσωμεν καὶ εἰς τὸν διαικοσμητικὸν τοῦτον νοῦν. Ἔν γένει δὲ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι οὐδεμία παρίσταται ἀνάγκη νὰ νοήσωμεν αὐτὸν ὡς ἐνότητα ἡ ὡς ἀπειρόν τι Σύνολον.

Καίτοι ἡ μελέτη τῆς δργανικῆς φύσεως καθιστᾷ πιθανὴν τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ἡ σκοπιμότης τῆς δργανώσεως προηλθεν ἐκ τινος διαικοσμητικῆς βουλήσεως, οὐδεμία ὅμως ὑπάρχει αἰτία, ὅπως θεωρήσωμεν τὴν διαικοσμητικὴν βιούλησιν ταύτην ὡς ὑφισταμένην ἐξω αὐτῶν τούτων τῶν δργανισμῶν, ἀφοῦ ἡ ἐμπειρία διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι αἱ βιολητικαὶ τῶν ζώων ἐνέργειαι εἶναι πραγματικῶς ἀρχικοὶ παράγοντες σκοπίμων προσαρμογῶν τῶν δργάνων. Ὅθεν δέον νὰ παρατηρήσωμεν καὶ ὡς πρὸς τὴν τελεολ-

γιατίν άπόδειξιν, ότι τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς καθίστανται ἀμέσως νοητά διὰ τῆς προϋποθέσεως τῆς ἐν τῇ φύσει ἐνεργείας πνευματικῶν δυνάμεων. Τούτων οὕτως ἔχόντων οὐδαμῶς περιερχόμεθα εἰς τὴν ἀνάγκην νῦν ἀναγάγωμεν τὰς δυνάμεις ταύτας εἰς τι ἐκτὸς τῆς φύσεως ὑφιστάμενον δν.

Περισσότερον καρδίδεις δὲ τι αἴ κατ' ἀρχὴν ἡμαρτημέναι αὗται ἀπόπειραι, αἵτινες τῇ βοηθείᾳ τῆς φυσικῆς αἰτιότητος ἀποποιοῦνται εἰς τὴν ἔξενρεσιν ὅδον τίνος, ἀγούστης ὑπὲρ αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν, συμφωνεῖς ή δυτολογική ἀπόδειξις μὲ τὰ πραγματικὰ ἐλατήρια τῆς μορφῶσεως τῆς ἴδεας τοῦ Θεοῦ, διότι αὕτη ἀφοριᾶται ἐν τῆς ἔννοίας τοῦ ἀπειρούν τῇ, ωπὸ τὴν λαϊκὴν αὐτῆς μορφήν, ἐν τῆς ἔννοίας τῆς ἀπειρούν τελειότητος, ἢν δύναται τις νὰ ὑπολάβῃ τὸς ἄπειρων τοῦ ἥθικοῦ ἴδεωδους. Ἀλλ' ἐπειδὴ ή ἀπόδειξις αὕτη μεταβάλλει αὐτὴν ταύτην τὴν ἴδεαν τοῦ Θεοῦ εἰς ἥθικὴν ἴδεαν, ἐπεκτείνει συγχρόνως τὴν ἔννοιαν τῆς τελειότητος ἐπ' ἀόριστον, οὕτως ὥστε αὕτη συμπίπτει πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀπειρούν. Εἰς τὸ πατέρα τὸν τρόπον τοῦτον μορφωθὲν ούνολον, τὸ συγκαθίμενον ἐν ποικίλου εἴδους ἴδιωτήτων, προσλαμβάνεται εἴτε καὶ ή ἴδιότητες τῆς ὑπάρξεως, ὡς ἐάν αὕτη ἦτο πραγματικὴ ἴδιότητες. Ἔν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔνε βεβαίως εἶναιλον νῦν ἀποδειχθῆ, δὲ τὸ ἐν τῇ ἔννοίᾳ ἐν τῶν προτέρων παριδεδεγμένον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα δύναται νὰ ενθεοθῇ πραγματικῶς ἐν ταύτῃ. Εἰς τὴν ὑποκειμενικὴν τροπήν, ήτις ἐδόθη ωπὸ τοῦ Κυρτεσίου εἰς τὴν ἀπόδειξιν ταύτην, τὸ λογικὸν τοῦτο παρίλμια συνδέεται μετά τινος ψυχολογικῆς πλάνης. Ἐπειδὴ ἐνταῦθα δηλούνται ή ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν ἔνυπάρχουσα ἴδεα τοῦ ἀπειρούν σχετίζεται μετά τινος πρὸς αὐτὴν ἀνταποκρινομένου ἀρχετύπου, ή ἐν λόγῳ ἴδεις ἡμιφανίζεται ὡς συνήθης τις ἐξ αἰσθητικῶν ἔντυπώσεων γεννηθεῖσαι παρίστασις, δπότε παραγγορεύεται πλήρως η ὑπερβατικὴ παλαιότεροις, ἐφ' ής ἐρείδεται αὕτη καὶ ήτις χρησιμεύει ὡς ἀπόδειξις τῆς ἀναγκαιότητος αὐτῆς ἀς ἴδεας, οὐδέποτε διμοτικῶς ὡς ἀπόδειξις τοῦ ἀντικειμένου ταύτης.

Ταῦτα τῶν ἐλλείψεων τούτων τῶν θρησκευτικῶν φαινῶν ἀποδεῖξεων οὐδαμῶς θίγεται βεβαίως τὸ γεγονός, δὲ τι ή θρησκευτικὴ πίστις παριθμάται εἰς τὸ νῦν ἀποδότη περιεχόμενον τι εἰς τὴν ἴδεαν τοῦ Θεοῦ καὶ ή περίστασις, δὲ τὸ περιεχόμενον τοῦτο δὲν δύναται ἀλλαχθεν νὰ παραληφθῇ εἰπεὶ ἐν τοῦ ἥθικοῦ ἴδεωδους. Οὕτως αὕτη ἀκολουθεῖ σύναμα τὴν λογικὴν ἀξιωσιν, δὲ αἵτια καὶ ἀκολουθία δύνανται μὲν νὰ εἰναι διάφοροι ἀλλήλων, διφείλουσιν δμως νῦν ἀνταποκρίνωνται πρὸς ἀλλήλας. Εἰς τὴν λογι-

καὶν ἀξίωσιν ταύτην δέοντα ἔπειτα νὰ προστεθῇ καὶ ὅλῃ τις, οἵτις εὑρίσκει, ἐὰν μὴ ἐν πάσῃ, πάντως ὅμως ἐν ἑκάστῃ βαθυτέρᾳ θρησκευτικῇ ἀντιλήψιει τὴν ἐαυτῆς ἔκφρασιν. Ἡ «*αὐτεῖα τοῦ κόσμου*» (Weltgrund) δὲν δύναται δηλονότι νὰ νοηθῇ ὡς κεχωρισμένη τοῦ «*περιεχομένου τοῦ κόσμου*» (Weltinhalt). Αὕτη δύναται μὲν ν' ἀντιταχθῇ πρὸς αὐτό, ὡς ἀρχὴ πάσης κοσμικῆς ἔξελίξεως, οὐδέποτε ὅμως εἶνε δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔξωτερικόν τι αὐτῆς ταῦτης ἔξελίξεως στοιχεῖον. "Οπως πανταχοῦ ἡ αὐτία ἐνεργεῖ ἐν τῷ ἀποτελέσματι, ὅτε καθαπτομένη τοῦ ἀποτελέσματος, οὗτος ἡ ἴδεα τοῦ Θεοῦ δὲν δύναται ν' ἀχθῇ εἰς πέρας αἴσιον, εἰμι δὲν ὁ Θεὸς νοηθῇ ὡς κοσμικὴ βούλησις (Welturthe), ἡ δὲ ἔξελιξις τοῦ κόσμου ὡς ἐνδηλώσις τῆς θείας βουλήσεως καὶ δράσεως. Τὴν ἀλιθειαν ταύτην διετρέψανταν ὁ Lessing, ἀποφανθεῖσις ὑπὲρ δύναται τις κάλλιστα νὰ νοῆσῃ τὸν Θεὸν ἔκτὸς τοῦ κόσμου, οὐδέποτε ὅμως τὸν κόσμον ἔκτὸς τοῦ Θεοῦ.

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἡ ἴδεα τοῦ Θεοῦ μετατρέπεται εἰς τὴν ἴδειν ὑφίστησις τινὸς κοσμικῆς βουλήσεως, ἡς μετέχουσιν αἱ παθοὶ ἔκαστα βουλήσεις, αἵτινες ὅμως κέντηνται ἴδειαν τινὰ αὐτοτελῆ σφιλέρων δράσεως, παθῶς ἔχουσιν αὖται παρεμφερῆ πρὸς αὐτὶν κάκλον ἐνεργείας πλησίον τῶν ἐμπειρικῶν μορφῶν τῆς συνολικῆς βουλήσεως. Οὕτω περιτοῦται δριστικῶς ἡ ἀπὸ τῶν ἀπλουστέστων εἰς τὰς στεριεκτικοτάτας βουλητικὰς μονάδας πρόδος ἐκείνη, οἵτις ἥδυνατο μόνον ἐν μέρει νὰ τερματισθῇ ἐντὸς τῶν ὄρίων τῆς ψυχολογικῆς ἔξελίξεως.

Εἰς ταῦτα δέοντα νὰ προσθέσωμεν ὄλιγας ἀκόμη λέξεις, αἵτινες κατόπιν τῶν ἐν τοῖς ἀνωτέρῳ λεχθέντων θὰ εἶνε ὕστορες περιτταί, ἀλλ' αἵτινες οὐχ ἥττον θὰ χρησιμεύσωσι πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων. Η ιπαρατίρησις, δτὶ ἡ ὑπαρξία τοῦ Θεοῦ δὲν εἶνε δυνατὸν ν' ἀποδειχθῇ καὶ δτὶ καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ οὗτος δὴ καλουμένη ἡθικὴ ἀπόδειξις πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶνε πραγματικὴ ἀπόδειξις, ἀφορᾶ ἀνεξαιρέτως καὶ εἰς τὰς ὑπερβατικὰς ἴδεας, ίδεια δὲ εἰς ἐκείνας, αἵτινες σχετίζονται πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐννοίας τοῦ κόσμου, τουτέστιν εἰς τὰς ἴδεας, αἵτινες, ὡς ἀπαστι αἱ ψυχολογικαὶ καὶ δυτολογικαὶ, ἀνήκουσιν εἰς τὸ πεδίον τῆς φανταστικῆς ὑπερβασίας, κατὰ τὴν ἀνωτέρῳ ὑποδειχθεῖσαν ἐννοιαν. "Οθεν, ἐκεὶ ἔνθα ἐγείρεται τὸ ζῆτημα τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν πιθανότητα τῆς ἀποδείξεως τῶν ίδεῶν τούτων, τὸ θέμα τῆς φιλοσοφίας ἔχει ὀρνητικὸν χαρακτῆρα· τουτέστιν ὀφείλει ν' ἀποδεῖξῃ αὕτη, δτὶ αἱ εἰρημέναι ἴδεαι εἶνε ἀναπόδεικτοι.

*Ἐν τούτοις ὅμως αἱ ἴδεαι αὗται ὑφίστανται εἰς τὴν πραγματι-

κότητα, καὶ ἐξ αὐτῶν ἔκειναι, πρὸ πάντων, αἵτινες ἀποτῶσι σημασίαν πρακτικῶν ἀξιώσεων. Τὸ δὲ θικὸν τῆς ἀνθρωπότητος ίδεωδες καὶ ἡ ίδεα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ ἐμπειρικῆς ἀκόμη ἀπόψεως ἀπαντῶσι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πανταχοῦ. Καὶ τὴν καθαρὰν ἔκαυτῶν μορφὴν εἶνε βεβαίως ὁ καρπὸς προκεχωρημένης τινὸς ήθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἔξελιξεως. Δυνάμεθα δημιουργούμεν, ἃν δύντως ὑπάρχῃ ἀνθρωπίνη τις μάρκης, ἥτις, ἔστω καὶ ἐν ἐσχάτῃ τινὶ βαθμίδι, δὲν ἀνήκει εἰς τὴν ἔξελιξιν ταύτην, ίδια δὲ ὅταν λάβωμεν πρὸ διφθαλμῶν τὴν τελεολογίαν ἔκεινην τῆς πνευματικῆς ἔξελίξεως, καθ' ᾧ δὲν ἔν σπέρματι ἀπαρχαὶ μελλούσης ἔξελίξεως πρόρρω ἀπέχουσι κατὰ κανόνα τῶν τελευταίων ταύτης προϊόντων, οὕτως διστεκτικοῦ πανταχοῦ μόνον διὰ παλινδρομικῆς τινος ἀνασκοπήσεως δυνάμεθα τὸ πρῶτον νὰ διακρίνωμεν τὸν συνειδητὸν ἀμφοτέρων.

Ἐγεκεν τοῦ συνφρὸν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ἀναγνωριζομένου γενικοῦ κύρους τῶν ήθων καὶ θρησκευτικῶν ίδεῶν περιέρχεται ἡ φιλοσοφία εἰς τὴν ἀνάγνωστην νὰ παράσχῃ εἰς τὸ εἰρημένον ζήτημα οὐ μόνον ἀρνητικήν, ἀλλὰ καὶ θετικήν τινα λύσιν. Τὸ ζήτημα δύντος τοῦτο δὲν δύναται νὰ λυθῇ διὰ τῆς ἔρευνης τῶν ποικίλων αἵτιῶν, ἐξ ὧν προέκυψεν ἐν μονομερεῖ τινὶ περιπτώσει ὁ ήθικὸς καὶ θρησκευτικὸς βίος τῶν λαῶν. Ηἱ ἔρευναι αἵτη ἔχει διὰ τὸν ἀνθρωπολόγον, τὸν ψυχολόγον καὶ διὰ τὸν περὶ τὴν μελέτην τῆς ἔξελίξεως τοῦ πολιτισμοῦ μεσολογίαν τοποθετούντων μεγίστην συνδαιτητήτα. Ως πρὸς τὸ πρωτεύοντον δύντος ζήτημα οὐδεμίαν αἵτη ἔχει σημασίαν, δεδομένου ὅτι ἐντυπωθεῖται ἐν τῇ μεταφροτῇ τῶν ἔλατηρίων, ἀτινα συμμετειβάλλονται μετὰ τῶν δρῶν τῆς φύσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, αἱ γενικῶς ισχύουσαι αἵτιαι καλύπτονται συνήθως ὅπισθεν ἄλλων μόνον τυχαίως συμπραττόντων αἵτιων.

Ἐπίστης αἱ ἀπολογητικαὶ τῆς μεταφραστικῆς θεολογίας καὶ φιλοσοφίας ἀπόπειραι ἥκιστα τυγχάνουσιν αὐθιεντικὰ ἐν τῷ θέρατι τούτῳ. Επειδὴ αὗται παραδέχονται ὃς δεδομένας ὅχι μόνον τὰς περὶ ὧν δὲ λόγος ίδεισ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, ἀγονται ἐκ τῶν προτέρων εἰς ἡμιαρτηρέναι ἀποδεικτικὰ μέσα, ἀπερ, ἀμα ὃς κατανοηθῶσιν ὃς τοιαῦται, προξενοῦσιν εἰς τὰς εἰρημένας ἀποπείρας περισσοτέρων βλαβῆται ἡ οἵμη πεφέσχον ποτὲ εἰς ταύτας ὠφέλειαν. Πράγματι δέ, ὅτε ἀκόμητο ζήχει τὸ κῆρος τῶν εἰρημένων ἀποδείξεων, ἐθεωρεῖτο καὶ ἀνεν αὐτῶν ὃς ἀκόμηντος ἡ θετικὴ πίστις. "Οτε δύντος ἥρχισε νὰ πλογίζεται αἵτη, τοιαῦται καὶ ἐπίφρασιν ἀποδείξεις ἀνετρέποντο λίγην εὐηόλως ὑπὸ τῶν σχετικῶν ἀνταποδείξεων.

Ούτως ἐνοποιεῖται εἰς τὴν φιλοσοφίαν μόνη ἡ ὅδός, ἥν ἐπεχειρήσαμεν ν' ἀκολουθήσαμεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω. Τὸ γενικὸν καὶ ρῆσος τῶν ὑπερβατικῶν ἴδεων δύναται ν' ἀποδειχθῇ μόνον ὑπὸ τοῦ γενικοῦ κύρους αὐτῆς ταύτης τῆς νοήσεως, εἰς αὐτὴν δὲ πρέπει νὰ καταφύγωμεν, διὰ νὰ κατανοήσωμεν τὸν ἀπὸ πάντας θρησκευτικὸν καὶ ἡθικὸν βίου ἀνεξάρτητον τρόπον τῆς γενέσεως τῶν ὑπερβατικῶν ἴδεων.² Εν τῇ πραγματικῇ τῶν ἡθικῶν ἴδεωδῶν ἰστορίᾳ θὰ εὑρίσκωμεν τούναντίον μόνον ὑπολείμματά τινα, ἀπερ, διατελοῦντα μπὸ τὸ ιράτος μεταβλητῶν ἔλατηρίων, καλύπτονται καθόλου³ ἐν μέρει. Μόνον ἡ κανονικὴ αὐτῆς ταύτης τῆς νοήσεως ἐνέργεια δύναται ν' ἀποκαλύψῃ τὸν γνήσιον πυρῆνα τῶν εἰρημένων ἐννοιῶν. Ἐξαριθμοῦσα δύμας ἡ φιλοσοφικὴ ἔρευνα τὴν αἵτιαν τοῦ γενικοῦ κύρους αὐτῶν μαρτυρεῖ σύναμα περὶ τῆς ἀναγκαιότητος τῶν ἐν λόγῳ ἴδεων. Οὐδὲν ἔκτος αὐτοῦ εἶναι ἐντελειμένη, οὐδὲ δύναται νὰ πράξῃ. Ιδίᾳ δὲ οὐδαιμῶς ἀφείλει αὕτη, ἀνευ τῆς ἀνάγκης ἐκείνης, νὰ δεικνύῃ εἰς τὰς ἴδεας τὴν ἀναγκαιότητα μιᾶς πρὸς τὰς ἴδεας ταύτας ἀνταποκρινομένης πραγματικότητος.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Λ' ΤΟΜΟΥ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ	Σελίς γ'.
ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ	" ε'.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ι. Καθημερινές φιλοσοφίες.

1. Γενικός πνοπός ταύτης.....	> 9
2. Θρησκεία καὶ ἐπιστήμη.....	> 10
3. Σχέσις τῆς φιλοσοφίας σρδός τὰς καθ' ἔκαστα ἐπιστήματα	> 13
4. Σκοπός τῆς ἐπιστημονικῆς φιλοσοφίας.....	> 17

ΙΙ. Μαζευόμενες τῶν ἐπειστημών . . . . . > 19

1. Τυπικαὶ ἡ μαθηματικὴ ἐπιστῆμαι.....	> 21
2. Φυσικαὶ ἐπιστῆμαι.....	> 24
3. Νοολογικαὶ ἐπιστῆμαι.....	> 28

ΙΙΙ. Διαδικασίες τῆς φιλοσοφίας . . . . . > 30

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑΝΟΗΣΕΩΣ

Ι. Σκοροκτυρεσσικό γνωρέσματα τηύτης . . . . . Σελ. 35

ΙΙ. Περὶ τῶν πάνων τῆς γνώσεως.

1. Κείσεις καὶ ἔννοια	*	43
2. Θεμελιώδεις τύποι τῶν κρίσεων	*	46
3. Μεταβολαι καὶ συνθέσεις εἰς τοὺς τύπους τῶν στροτάσσων	*	54
4. Περὶ ἀρνήσεως	*	59
5. Τύποι συλλογισμοῦ	*	62

ΙΙΙ. Φαιρετέοντας νέρος τῆς διανοήσεως.

1. Σχέσεις τῶν νόμων τῆς διανοήσεως μερὸς τοὺς τύπους αὐτῆς	*	68
2. Νόμος τῆς ταυτότητος καὶ τῆς ἀντιφάνεως	*	69
3. Νόμος τοῦ ἀποχρῶτος λόγου	*	73

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ

I. Περὶ τῶν ὀντοκειμένων τῆς γνώσεως.

1. Διανόησις καὶ γνῶσις	*	81
2. Περὶ τῆς ἀρχεγόνου καὶ τῆς ἐξειλιγμένης γνώσεως	*	91

3. Ήσρὶ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς γυνάσσως	Σελ. 97
4. Ἀφετηρία καὶ βαθύτερες τῆς γυνάσσως.....	» 102

II. Ἐπειπεριεργατική γνῶσης-

1. Χώρος καὶ χρόνος, ὡς τυπικὰ συστατικὰ στοιχεῖα τῆς ἐμπειρίας.....	» 108
2. Γενικοὶ όροι τῆς γενέσεως τῶν τυπικῶν ἔννοιῶν.	» 115
3. Ἑξέλιξις τῶν θεματιωδῶν μαθηματικῶν ἔννοιῶν	» 119
4. Ξέσυνις μεταξὺ τῆς μορφῆς τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου	» 119
5. Κακὸς ποιὸν μεταβολὴ καὶ οἰνησίς.....	» 125
6. Λιάκριτις τῶν αὐτοτελῶν ἀντικειμένων καὶ τοῦ ὑποκειμένου	» 128
7. Περὶ τῶν τύπων τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς ἀντικειμενικῆς γυνάσσως	» 132
8. Περὶ ἀμύσου καὶ ἀμυδσού ἐμπειρικῆς καὶ ἀφηρημένης γυνάσσως.....	» 142
	» 150

III. Ημερὲ τῆς ἐπειστημονικῆς γνῶσεως-

1. Ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ ἐμπειρία.....	» 151
2. Οἱ νόμοι τῆς νοήσεως ὡς μορφαὶ τῆς γυνάσσως..	» 155
3. Ἡ σημασία τῆς ὑποθέσεως ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐμπειρικὴν γυνάσιν.....	» 160
4. Περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ «ὅντος» καὶ τῆς λογικῆς διεργασίας αὐτοῦ	» 167
5. Περὶ τοῦ συνειδημοῦ τῶν ἐμπειρικῶν γυνάσσων καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθέρας ἀντιφάσεων συνδέσεως...	» 169
6. Μετάβασις εἰς τὰ προβλήματα τῆς φιλοσοφικῆς γυνάσσως	» 176

IV. Επειπεριεργατική γνῶσης-

1. Ήσρὶ τῶν σταρὰ τῷ Καντίῳ ὑπερβατικῶν προβλημάτων	» 180
2. Ιερικαὶ λογικαὶ βάσεις τῶν ὑπερβατικῶν ίδεῶν..	» 186

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΘΗΓΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ
ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΜΕΑΣ ΕΡΕΥΝΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

3. Μαθηματικαὶ ὑπερβατικαὶ ἰδέαι, πραγματικαὶ καὶ φανταστικαὶ.....	Σελ. 188
4. Γενικοὶ δροι τῶν φυσικῶν ὑπερβατικῶν ἰδεῶν..	» 194
5. Σχέσεις τῶν ὑπερβατικῶν ἰδεῶν σρδες τὰς μετα- φυσικὰς κοσμοθεωρίας	» 204
6. Ἡ μεταφυσικὴ καὶ αἱ φαντικαὶ ἐπιστῆμαι.....	» 214

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ

I. Ήερὸς τῶν Οειδελεωδῶν μαρφῶν τῶν ἐπιστημονικῶν ἔννοιεών καὶ τῆς λογικῆς αὐτῶν ἐξελέξεως.

1. Μερικαὶ ἐμπειρικαὶ ἔννοιαι,.....	Σελ. 222
2. Γενικαὶ ἐμπειρικαὶ ἔννοιαι,.....	» 229
3. Περὶ τῶν ἔννοιῶν τῆς συναφείας.....	» 235
4. Σύστημα τῶν καθαρῶν ἐπιστημονικῶν ἔννοιῶν.,	» 242

II. Καθαρὰ ἔννοιαι τῆς μαρφής.

1. "Ἐννοια τῆς σολλότητος.....	» 249
2. Ἀριθμός.....	» 253
3. Συνάρτησις.....	» 260

III. Καθαρὰ ἔννοιαι τῆς πραγματικότητος.

1. Οὐσία.

α'. Γενικαὶ ἴδιότητες τῆς οὐσίας.....	» 1 268
--	---------

β'. "Εξέλιξις τῶν μεταφυσικῶν ἔννοιῶν τῆς οὐσίας . . .	Σελ. 278
γ'. Ἡ περὶ τῆς οὐσίας ἔννοια τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.	» 283
δ'. Ψυχολογικὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἔννοίας τῆς οὐσίας	» 291
2. Αἰτιότητα.	
α'. Ἀρχὴ τῆς ὑποστατικῆς αἰτιότητος	» 298
β'. Μετατροπὴ τῆς ἔννοίας τῆς ὑποστατικῆς αἰτιότητος ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις	» 297
γ'. "Αρσίς τῆς ὑποστατικῆς αἰτιώδους ἀρχῆς διὰ τῆς ψυχολογίας	» 304
δ'. Ἀρχὴ τῆς πραγματικῆς αἰτιότητος. Διαφορὰ μεταξὺ ^{τῶν} φυσικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς αἰτιότητος	» 312
3. Σκοπός.	
α'. Υποστατικὴ ἔννοια τοῦ σκοποῦ. Ἀγών τῆς αἰτιώ- δους πρὸς τὴν τελεολογικὴν κοσμοθεωρίαν	» 319
β'. (1) σκοπὸς ὡς ἀντιστροφὴ τῆς αἰτιότητος. Πραγμα- τικὴ ἀρχὴ τοῦ σκοποῦ	» 323
γ'. Κανονικότης τῆς ὁργανικῆς φύσεως. Ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως	» 325
δ'. (2) βούλησις ὡς διημιουργὸς ἀντικειμενικῶν φυσικῶν σκοπῶν	» 333
ε'. Γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν σκοπῶν. Μηχα- νικὴ ἐκτέλεσις τῶν σκοπίμων ἐνεργειῶν	» 341
στ'. Τελεολογία τῆς ψυχικῆς ἐξελίξεως	» 346
ζ'. Μετάβασις εἰς τὰ ὑπερβατικὰ προβλήματα	» 351

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΥΠΕΡΒΑΤΙΚΩΝ ΙΔΕΩΝ

I. Κοσμολογικὲ ἰδέα.

1. Γενικὴ ἀνασκόπησις τῶν κοσμολογικῶν ἰδεῶν . . . .
2. Τὸ δύτειρον τοῦ σύμπαντος ἐν χόρῳ καὶ χρόνῳ . . . .
3. Τελικαὶ προστοθέσεις περὶ τῆς ὕλης καὶ τῆς φυ-
σικῆς αἰτιότητος.

α'. Σχέσις τῶν ποιοτικῶν πρὸς τὰς ποσοτικὰς κοσμιο-	
λογικὰς ἰδέας.....	Σελ. 358
β'. Ἀπεριόριστος πρόδος τῶν ὑποθέσεων περὶ τῆς	
ὑλῆς καὶ τῆς φυσικῆς αἰτιότητος.....	» 361
γ'. Κατωτέρα δρικὴ ἔννοια (Grenzbegriff) τῆς ὕλης ..	» 365
δ'. Ἀνωτέρα δρικὴ ἔννοια τῆς ὕλης.....	» 369

II. ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑΣ ΙΔΕΑΣ.

1. Γενικοὶ δροὶ τοῦ ψυχολογικοῦ προβλήματος.....	» 373
2. Ἡδέα τῆς ἀτομικῆς ψυχῆς	
α'. Η ἔννοια τῆς ψυχικῆς οὐσίας.....	» 378
β'. Απόπειραι τοῦ Λεῖψιτζου καὶ τοῦ "Ερβίαρτ πρὸς	
καθολικὴν συμπλήρωσιν τῆς ἔννοίας τῆς ψυχῆς....	» 382
γ'. Ἐμπειρικὴ ἀφετηρία τῆς ἀτομικῆς ψυχολογικῆς	
παλινδρομήσεως.....	» 386
δ'. Η καθαρὰ βιούλησις ὡς τελικὸν σημεῖον τῆς ψυχο-	
λογικῆς παλινδρομήσεως καὶ ἡ ἐμπειρικὴ ἔννοια τῆς	
ψυχῆς.....	» 391
ε'. Η ὑπερβατικὴ ἀτομικὴ ἔννοια τῆς ψυχῆς.....	» 396
3. Περὶ τῆς ιδέας τοῦ πνευματικοῦ συνδλου.	
α'. Περὶ τῆς ἀδυναμίας τοῦ συνολικοῦ διανοητικισμοῦ	
καὶ τῆς συνολικῆς βουλησιαρχίας.....	» 397
β'. Ἐμπειρικὴ ἀφετηρία τῆς καθολικῆς παλινδρο-	
μήσεως	» 403
γ'. Τὸ ιδεῶδες τῆς ἀνθρωπότητος.....	» 406
δ'. Σχέσις τῆς βουλήσεως καὶ τῆς παραστάσεως ἐν τῇ	
καθολικῇ ιδέᾳ τῆς ἐνότητος.....	» 407
ε'. Συμπλήρωσις τοῦ ἥθικοι ιδεώδους διὰ τῆς θρη-	
σκευτικῆς ιδέας.....	» 409

III. ΟΝΤΟΛΟΓΙΚΑΣ ΙΔΕΑΣ.

1. Ἡ ἵστορία τῆς ἐξελίξεως καὶ οἱ δροὶ τοῦ οντολογι-	
κοῦ προβλήματος.....	» 412
2. Ἀτομικὴ ιδέα τῆς ἐνότητος.	
α'. Μεταφυσικὴ σημασία τῆς βουλήσεως.....	» 418
β'. Βούλησις καὶ παράστασις.....	» 422

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
 ΤΟΜΕΙΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ: ΕΠ. ΚΙΘΗΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΕΤΡΙΟΥ

γ'. Ατομική βιούλησις καὶ ἀτομικὴ συνείδησις.....	Σελ. 426
δ'. Γενικαὶ ἀπόψεις, ἀφορῶσαι εἰς τὴν διντολογικὴν σύνδεσιν τῶν κοσμιολογικῶν καὶ τῶν ψυχολογικῶν ἴδεων τῆς ἐνότητος.....	» 430
ε'. Άι μεταφυσικαὶ βουλητικαὶ μονάδες καὶ ἡ ἔννοια τῆς μονάδος.....	» 434
3. Καθολικὴ ἴδεα τῆς ἐνότητος.....	» 440
4. Σχέσεις τοῦ διντολογικοῦ στροβλήματος στρόδε τὰς ἡθικὰς καὶ φρεγανικὰς ἴδεας.....	» 445

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
 ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΠΑΖΙΟΥ
 ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ

ΟΥΣΙΩΔΗ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ	Σταθ.	Αντιτ.	Τίτλος πραγμάτων
44	34	άντιτ.	* τῆς πραγματικής ανεργίας
54	17	*	εὐλογίας της
88	21	"	«τὰς περιουσίας αὐτῶν
187	7	"	* γὰρ ἀνταπέδει
188	21	"	* τῶν τοπικών φύσης τῶν τῶν ποστού
203	14	"	transcendental

Σελ.	Στόχ.		* τῆς πραγματικῆς γράφε: «τῆς πραγματικῆς ἐνεργείας τῆς ἐνεργείας»	νοήσεως»
44	24	»	«ἐκ τῇ ίκανότητι»	«ἐν τῇ ίκανότητι»
54	17	»	«τὰς παραπτώσεις αύτῶν»	«τὰς παραπτώσεις αύτῶν»
88	21	»	«νὰ ἔνταθῇ»	«νὰ ἔνταθῃ»
187	7	»	«τῶν τοπικῶν μιορ- φῶν τῶν σχέσεων τῶν ποσῶν»	«τῶν τοπικῶν μιορφῶν, τῶν σχέ- τῶν ποσῶν»
188	21	»	«transcendentē App- reception»	«transzendentale Apperzeption»
207	14	»	Μετὰ τὸν γενικὸν τύτλον τοῦ Ι ^{ου} .	
223		»	αεφαλ.. αερόσθες: 1. «Μερικαὶ ἀμπειρικαὶ ἔννοιαι»	
248	3	»	«ἐνεργητικῆς αἰ- τιότητος» γράφε: «πραγματικῆς αἰτιότητος»	
264	16	»	«τῶν ποσοτήτων κ καὶ ιἱ»	«τῶν ποσοτήτων καὶ ιἱ»
286	30	»	«ἡ ἐντέλεια τοῦ σώματος»	«ἡ ἐντελέχεια τοῦ σώματος»
350	20	»	«κατὰ σκοπὸν»	«κατὰ ποσὸν»